

SZOMBATHY BÁLINT

A természet lírai esszenciái

Deák Németh Mária munkáihoz

Deák Németh Mária (1961, Zombor, Vajdaság) 1994 óta él a Somogy megyei Pusztaszemesen. Az Újvidéki Művészeti Akadémián 1984-ben diplomázott grafikusművész opusának íve töretlen maradt, Magyarországon is számos díjban részesült, húsz évre visszatekintő kiállítását a kaposvári Vaszary Képtár rendezte 2005-ben.

Deák Németh grafikai munkássága azzal az áramlattal mutat rokonságot, melyet a magyar szakirodalom lírai archaizmusnak nevez. A lírai archaizmus egy meglehetősen felszabadult formakultúrájú, kevésbé analitikus, inkább meditatívnek mondható stílus- vagy világfelfogás, sőt: világerzés. Nem az embert vizsgálja ugyan, nem az antropocentrikus világ tükröződik benne, de mégis visszautal a teremtés elvontabb, esszenciálisabb formáira, valamint az ősemlékezetre. Innentől fogva pedig az emberi kultúra foglalataként funkcionál, előző korok tapasztalatait rétegezi egymásra amorf mintázataival, költői folt-technikájával. Ezek a foltok ugyanis nem mások, mint ízelt emlékképek, emlékkép-mozaikok, amelyek egymásra rakódnak, egymáshoz tapadnak, erősítik egymást. Valahogy így épül rendíthetetlenül a monumentális léptékű emberi kultúra is ősidők óta.

Deák Németh Mária alkotói világa nyelvileg csak látszatra mutatkozik egyöntetűnek, hiszen struktúráinak sávjaiban különféle minőségű grafikai állapotok figyelhetők meg. Képein mindennek van lelke, még a holt anyagnak is: a kőnek, az agyaggöröngynek, a porrá zúzott földnek vagy a kiszáradt farönknek. Mindegyik matéria sugároz valamilyen elementáris, szent erőt, és az így előálló energia-összehajlások egészében véve líraian fennkölt, már-már szakrális atmoszférát teremtenek. A műveknek ebből adódóan nemcsak kellő súlyuk, hanem emblematikus kisugárzásuk van – összegzőek, summázóak, a lét szüzséjéről fogalmazznak meg szubjektív felismeréseket a forma hol amorfabb, sejtelmesebb, hol pedig egyértelműbb, kitapinthatóbb minőségei által.

Bár Deák Németh visszafogottan, mértékkel él a színezés lehetőségével, látomásai mégis plasztikusak és melegek; a szemléltőt nemcsak költői fennkölttség keríti hatalmába, hanem egyben valami jóleső erotikus érzés, a teremtés fantáziadús gondolata is áthatja képeinek láttán. Az amorf anyag szerkezeti egységei egymásból fordulnak ki

és egymást szülik megállíthatatlanul, formák hasadnak és állnak össze új állapotokká. Valahogy ilyennek képzeljük el a kozmosz fortyogó ősködét. A grafika tartományán belül csak kevés művésznek adatik meg a dinamika láttatásának oly fokú tehetsége, mint Deák Németh Máriának. Kompozícióinak ugyanakkor határozott és szilárd belső kohéziójuk, összetartó erejük van, eszményi egyensúly áll fenn az anyagias és a légi ikonográfiai elemek, illetve a színezett és az akromatikus felületek között. Még az erőteljes belső mozgás sem képes megingatni ezt a sajátos harmóniát. Fekete J. József műkritikus az eszmélés elnyújtott pillanataként aposztrofálja Deák Németh művészetét, megjegyezve, hogy „grafikai és rajzai nem a már látott megidézését célozzák, hanem a láthatatlan meglátására tanítanak, felületekkel, textúrákkal, színekkel, elhagyásokkal közvetítenek a világról szerzett élményekről.”

Ha Deák Németh Mária lényegileg aszemantikus munkásságát egyetlen mondatba kellene foglalnom, akkor az a következő lenne: ösztönös felismerések, költői megérezések, finom precizitás, izgató sejtelmek.

Asszociációk, 2014

